

1842-04-08

AFSENDER

MODTAGER

Frederik (Fritz) Christian Krebs Krebs

FAKTA

Dokumenttype:

Brev

Afsenderinfo (lakstempel, adresse

m.m.):

Sendt til Krebs for orientering.

Arkivplacering:

Mappe 81 nr. 08

DOKUMENTINDHOLD

1 side af Dansk Folkeblad. Sendt til Krebs for orientering.

SKOVGAARD-MUSEET
Mappe 87 Nr. 8

Dansk Folkeblad

udgivet af Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug.

2de Aarg. Fredag d. 8. April 1842. Nr. 1.

Klitterne paa Vestkysten af den nordste Halvdel. (af Prof. Forchhammer).

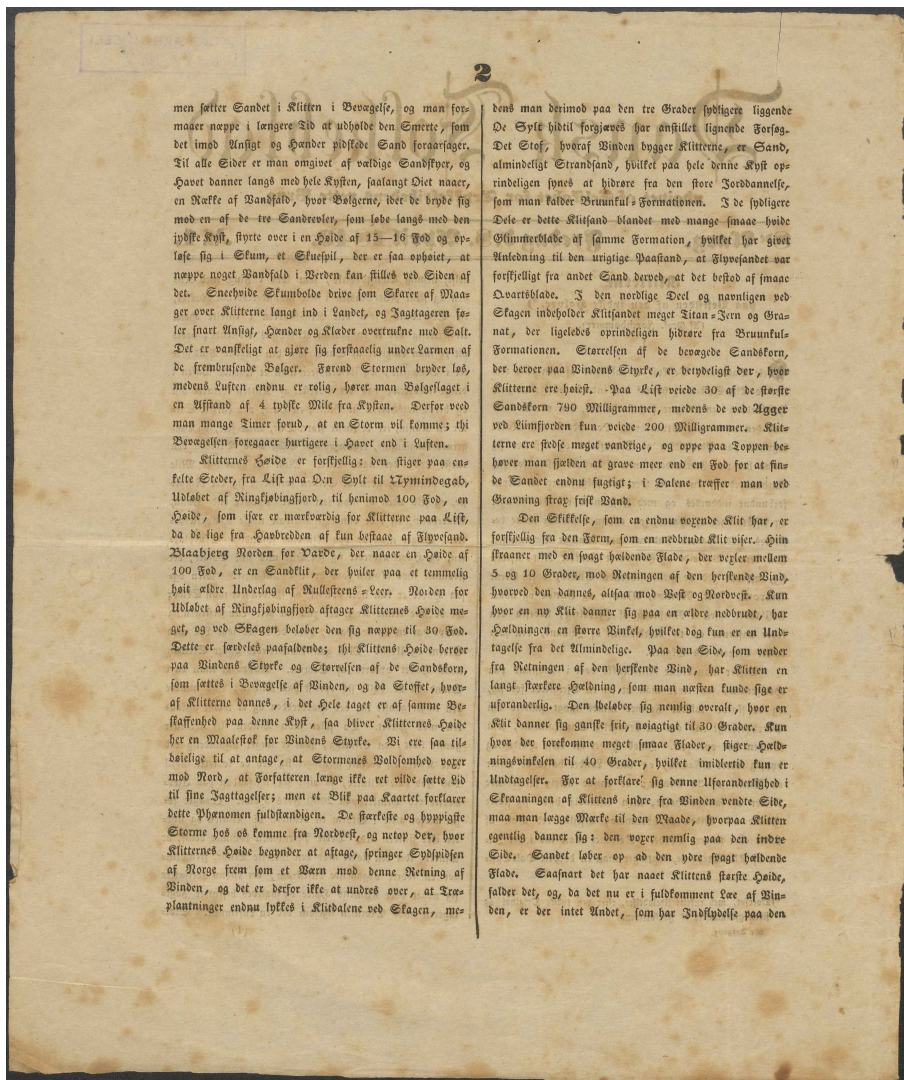
De Danmarks Beskyt er indfattet af een eller rettere to Klitsystemer, hvoraf den inderste afslige betegner Sandredden i en tidligere geographisk Tid, den yderste dertil med den nuværende Strandbred. Den yderste Klit-Række begynder paa Hjørnsbøjen af Eiderstedt og befinder sig ogsaa her paa Fjelland; men Eiderstedt bestod for faa Aarhundreder siden af tre Oer, der først senere ere blevene forbundne indbyrdes og med Fjelland ved Tilflytninger og Afstrømninger af Havet, og endnu bestandig maae beskyttes mod Havets Indbrud ved kunstige Dæmninger. Fra denne Vestkyst af Fjelland strækker Klit-Rækken sig, afbrudt ved de mellemflodende Sunde, over Derne, Ahrom, Sylt, Romø, Manø og Samsø og naaer Fjelland igjen i Nærheden af Hjerking, hvorfra den løber uforandret op til Nordspidsen af Sjælland, den saakaldte Gæsen ved Sagen.

Bliver man denne Klit-Række vaer i Præstøen paa Horisonten, saa træer man at see en Bjergsæde for sig, og de skarpe falkede Former mindre langt fraere om Nærhedsfjælle end om en heevægelig Sanddannelselse, som Winden har opbygget. Imod Havet ere disse Høidestrøg hyppigt lodret affaarne, og imod Landet holde de under en Winkel af 30 Grader; de danne aldrig fortløbende Rækker af samme Høide, men bestandig have sig større Høider ved Eiden af hveeranden, afslutte ved Dale af større eller ringere Dybde. Kommer man ind i det Snævre af Klit-Strægen, iagttager man en dobbelt Dals-Dal.

Dette, med enkelte Undtagelser, efter den tredje Original og siden gjenemset af Forfatteren.

ness, nemlig Længdebale, som løbe i Fugt med Kysten og stille Klit-Massen i flere jævnsidesløbende Rækker, og Tværbale, som dele Klit-Rækken i enkelte Høide. Ubeskrivelig øde er en saadan Klit-Egens Udseende; overalt er man omgivet af Sand, som den ringeste Wind sætter i Bevægelse, og stædten ser man et levende Væsen i denne Udværet; paa det Overste af Klitten fortæerer hilt og her Hørbæderne sit Væsen; en Hare, paa enkelte Steder en Kanin, ere de eneste større Dyr, man ser, og Vælgernes langsomme, regelmæssige Slag mod Bredden den eneste Lyd, der naaer Øret. Man kan gaae hele Mile ind i Klitterne, uden at Eenen forandrer sig det Ringeste, og selv uden at man ser andre Planter end Halm, Marskalm, og i de vandrige Klitdale nogle Hafograsarter. Stiger man op paa Klitterne forandres Støvslæbningen, og Havet udbreder sig for Diet med sine Bølger, der strømme mod Kysten som hvide Brændinger. Men ogsaa Havet er kun lidt opløst, og stædten ser man Skibe; thi de see denne Kyst, der paa sin hele Længdefraetning næppe har en eneste Haavn, hvor de kunde sege Lyst mod Storm og Uveir. Men ganske anderledes bliver Eenen, naar Havet opværes af Storm. Næppe er man da i Stand til at holde sig opreist paa Klitten, med mindre den ligger ganske tæt ved Hæderredden og er lodret affaarne mod Havet. Da faaer man Winden selv ikke alle gangse lidt, en Erfaring, som er meget almindelig ved vore Kyster og overalt gjentages sig ved de lodrette indtil 200 Fod høie Klinter, ja viser sig ligesaadan paa Færøerne ved Brinken paa 2000 Fods Høide. Daaget sesger derfor altid i Storm til Nænden af Klitten og flytter ikke stædten ned. Dette Phænomen kommer deraf, at Winden, idet den støder mod den lodrette Muur, frembringer en lodret opgaende Luftstrøm, der endnu forrættler sig noget over Klitens Høide og saaledes beskytter Høderredden imod Stormen ligesom ved en Luftmuur.

Klitterne paa Vestkysten af Sjælland. Prof. Forchhammer 63

men sætter Sandet i Klitterne i Bevægelse, og man for-
maer næppe i længere Tid at udbolde den Smerte, som
det imod Ansigt og Hænder udsæder Sand forarsager.
Til alle Eider er man omgivet af vædige Sandstøjer, og
Havet danner langs med hele Kysten, saalænge Diet naaer,
en Række af Vandfald, hvor Bølgerne, idet de bryde sig
med en af de tre Sandrevler, som løbe langs med den
sydste Kyst, styre over i en Høide af 15—16 Fod og op-
løse sig i Skum, et Skuepil, der er saa oppeiet, at
næppe noget Vandfald i Verden kan fælles ved Eiden af
det. Sædvanlige Skumbolde drive som Skarer af Maas-
ger over Klitterne langt ind i Landet, og Jagttageren sæ-
ter snart Ansigt, Hænder og Klæder overtuende med Salt.
Det er vanskeligt at gjøre sig forskæellig under Larmen af
de frembrusende Bølger. Hørend Stormen bryder løs,
medens Luften endnu er rolig, hører man Balselaget i
en Afstand af 4 tyndte Mile fra Kysten. Derfor ved
man mange Timer freud, at en Storm vil komme; thi
Bevægelsen foregaaer hurtigere i Havet end i Luften.

Klitternes Høide er forskjellig: den stiger paa ens-
fælte Eider, fra Lyst paa On Sylt til Lymindegab,
Udlandet af Ringjæbingfjord, til henimod 100 Fod, en
Høide, som især er mærkkelig for Klitterne paa Lyst,
da de lige fra Havnredens af kun bestaa af Gyrosand.
Haaehjerg Norden for Væde, der naaer en Høide af
100 Fod, er en Sandklit, der hviler paa et temmelig
høit ældre Underlag af Mulsitens = Ler. Norden for
Udlandet af Ringjæbingfjord afstager Klitternes Høide me-
get, og ved Skagen beløber den sig næppe til 30 Fod.
Dette er fordelens paaafaldende; thi Klitternes Høide berøer
paa Windens Stykke og Stærken af de Sandstøjer,
som sættes i Bevægelse af Winden, og da Stoffet, hvor-
af Klitterne dannes, i det hele taget er af samme Bes-
kaffethed paa denne Kyst, saa bliver Klitternes Høide
her en Maalstok for Windens Stykke. Vi ere saa til-
bæidige til at antage, at Stormens Balsomhed voger
mod Nord, at Forsætteren længe ikke vilde sætte Lid
til sine Jagttagelser; men et Blik paa Raaret forklarer
dette Phænomen fuldstændigen. De stærkeste og hyppigste
Storme hos os komme fra Nordvest, og netop det, hvor
Klitternes Høide begynder at afstaa, springer Eghjidsen
af Norge frem som et Værn mod denne Retning af
Winden, og det er derfor ikke at undres over, at Træ-
plantninger endnu lyffes i Klidalen ved Skagen, men

2
den man derimod paa den tre Grader sydligere liggende
De Sylt hidtil forjævede har anstillet lignende Forsøg.
Det Stof, hvoraf Winden bygger Klitterne, er Sand,
almindelig Strandfand, hvilket paa hele denne Kyst op-
rindelig synes at hidrøre fra den store Jorddannelse,
som man kalder Brunntals Formationen. I de sydligere
Dele er dette Klitsand blandet med mange smaae hvide
Glimmerblade af samme Formation, hvilket har givet
Afsædning til den urigtige Paaand, at Gyrolandet var
forskjelligt fra andet Land derud, at det bestod af smaae
Dvaarstøber. I den nordlige Del og navnlig ved
Skagen indeholder Klitsandet meget Titan = Jern og Gra-
nat, der ligeledes oprindelig hidrøre fra Brunntals
Formationen. Stærken af de bevægede Sandstøjer,
der berøer paa Windens Stykke, er betydeligt der, hvor
Klitterne ere høiest. Paa Lyst veiede 30 af de stærke
Sandstøjer 790 Milligrammer, medens de ved Agger
ved Lymindegab kun veiede 200 Milligrammer. Klit-
terne ere steds meget vandrette, og oppe paa Toppene be-
høver man sjældent at grave mere end en Fod for at sine
de Vandet endnu fugtigt; i Dalene træffer man ved
Gravning strop frisk Vand.

Den Skitfeste, som en endnu søgende Klit har, er
forskjellig fra den Jern, som en nedbrudt Klit viser. Hvin-
straaner med en saag hældende Flade, der vægle mellem
5 og 10 Grader, mod Retningen af den herskende Wind,
hvorved den dannes, altsaa mod Vest og Nordvest. Kun
hvor en ny Klit dannes sig paa en ældre nedbrudt, har
Hældningen en større Vinkel, hvilket dog kun er en Und-
tagelse fra det Almindelige. Paa den Side, som vender
fra Retningen af den herskende Wind, har Klitterne en
langt stærkere Hældning, som man næsten kunde sige er
uforanderlig. Den beløber sig nemlig overalt, hvor en
Klit dannes sig ganske frit, nemlig til 30 Grader. Kun
hvor der forekomme meget smaae Klader, siger Hæl-
ningsvinkelen til 40 Grader, hvilket imidlertid kun er
Undtagelser. For at forklare sig denne Uforanderlighed i
Hældningen af Klitterne indre fra Winden vendte Eide,
maa man lægge Mærke til den Waade, hvorpaa Klitterne
egentlig dannes sig: den voger nemlig paa den indre
Side. Sandet løber op ad den ydre saag hældende
Flade. Saasnaart det har naaet Klitternes stærke Høide,
falder det, og da det nu er i fuldstændig Løse af Win-
den, er der intet Undet, som har Indflydelse paa den